PRAX ZALOŽENÁ NA DÔKAZOCH VO VZDELÁVANÍ FYZIOTERAPEUTOV

[1] *Kociová K.,* [1]*Mikuľáková W.*

[1]Prešovská univerzita v Prešove, Fakulta zdravotníckych odborov, katedra fyzioterapie

Abstrakt

Prax založená na dôkazoch - Evidence Based Practise (EBP), je moderný spôsob intervencie u pacientov podľa najnovších výsledkov výskumu, klinických skúseností a samotných preferencií konkrétneho pacienta. Je potrebné, aby už študenti odboru fyzioterapie, ako aj iných zdravotníckych odborov získali počas štúdia základné informácie o EBP. Novovybudované odborné laboratória umožnili na katedre fyzioterapie edukáciu študentov v zmysle EBP. Prvé skúsenosti s takýmto typom výučby sú témou predkladaného príspevku.

Kľúčové slová: Prax založená na dôkazoch. Edukácia. Fyzioterapia.

Štandardizácia diagnostických a terapeutických postupov je v súčasnom svete veľmi módnym trendom. Moderná medicína a všetky nemedicínske zdravotnícke odbory sú „zahlcované“ informačnou explóziou. Lekári si uvedomili, že sa v tejto explózii strácajú, pretože klasicky vytvárané referenčné učebnice nemajú šancu podať aktuálny, objektívny a vyčerpávajúci návod na možné terapeutické postupy. Z tohto poznania sa zrodil proces, ktorý nazývame „Evidence Based Medicine (EBM)“ - medicína založená na dôkazoch, definovaná ako vedomé a zreteľné používanie najlepších súčasných dôkazov pri rozhodovaní v starostlivosti o jednotlivých pacientov. V praxi by mala predstavovať integráciu individuálnej klinickej skúsenosti a najlepšieho dostupného externého dôkazu tak, aby zdravotnícka starostlivosť bola účinná, bezpečná a presná (Meško, 2006). Základným kameňom pre získanie čo najvalidnejších vstupných údajov pre aplikovanie klinického rozhodovacieho konania je čo najkvalitnejší odber anamnézy a vykonanie čo najkvalitnejšieho fyzikálneho vyšetrenia, ktoré sú najlepšou aktivitou predchádzajúcou aplikácii dôkazov EBM.

V starostlivosti o pacientov je ale dôležitá nielen medicínska intervencia, ale aj celková starostlivosť všetkých zdravotníckych pracovníkov, ktorí prichádzajú do kontaktu s pacientmi, teda prax založená na dôkazoch - Evidence Based Practise (EBP). Je to moderný spôsob ako vykonávať intervenciu u pacienta podľa najnovších výsledkov výskumu a klinických skúseností. Pri nej je nevyhnutné presné, individuálne a korektné vysvetlenie procesov pacientovi, aby sa mohol sám slobodne rozhodnúť o jednotlivých intervenciách v diagnostickom a liečebnom procese, vrátane

informovania rodiny, informovaného súhlasu a adherencie pacienta k intervenciám (Kristiníková, 2012).

Pre EBP sú charakteristické dva rozdielne prístupy

1. Prístup zhora nadol - odporúčania pre klinickú prax tzv. guidelines: napovedia zdravotníckemu pracovníkovi, ako má realizovať potrebné praktické úkony. Je to metóda preferovaná skôr zdravotníckymi zariadeniami.

2. Prístup zdola nahor – prax založená na dôkazoch: ukáže pracovníkovi ako vyhľadať odpovede na aktuálne otázky pri diagnostike a liečbe konkrétneho pacienta. Metóda je preferovaná skôr pedagógmi.

Rozvoj biomedicínskych odborov prináša pre zdravotníckych pracovníkov nutnosť vedieť sa orientovať vo výsledkoch výskumu v tejto oblasti. Je potrebné, aby už študenti odboru fyzioterapie, ale aj iných zdravotníckych odborov získali základné informácie o EBP v rámci výučby, najmä študenti II. stupňa vysokoškolského vzdelávania. EBP vytvára kvalitný základ pre edukáciu, predstavuje dobrý štart pre vlastné štúdie, umožňuje komunikáciu na vyššej úrovni, pomôže zanechať neefektívne postupy a rýchlejšie zaviesť dokázané terapeutické postupy do praxe a v neposlednom rade zapojiť sa do medzinárodných výskumov.

Teoreticky je väčšina zdravotníckych pracovníkov v klinickej praxi ako aj študentov pozitívne naklonená aplikácii praxe založenej na dôkazoch. Prakticky sa ale stretávame najmä počas klinických cvičení s neochotou pri jej aplikácii. Dôvodom je možno absencia všeobecne platných požiadaviek – štandardov pri liečbe pacientov a nedostatok informácií ako realizovať výskum v klinickej praxi a ako využívať jeho výsledky (Pokorná, 2012). Dôsledkom je potom prehlbovanie priepasti medzi teoretickou prípravou a praktickými zručnosťami študentov a ich klinickou praxou ktorú počas štúdia získavajú.

Naopak, podľa Odellla po absolvovaní výučby EBP študenti pozitívne hodnotili najmä prepojenie školy s reálnou praxou, možnosť participovať v interprofesionálnom tíme, pričom najmä v prípadoch, kedy sa klinické pracoviská dožadovali výstupov a ich implementácie do praxe, vnímali samých seba ako profesionálov, ktorí môžu zmeniť chod vecí, ako advokátov kvalitnej ošetrovateľskej starostlivosti poskytovanej pacientom (Lepiešová, 2012).

Na fakulte zdravotníckych odborov PU v Prešove sme sa približne pred troma rokmi rozhodli sledovať a zhodnotiť ergonómiu práce dentálnych hygienikov a zubných lekárov v klinických podmienkach pracovísk v Prešove a jeho okolí, a jej dopad na ich zdravie a kvalitu života. Za týmto účelom sme vypracovali projekt „Ergonómia práce a jej vplyv na rast kvality

života a spoločenskej praxe“ (Kociová a kol., 2012). Výskum prebiehal v našich nových odborných laboratóriách, ktoré sme vybavili modernými diagnostickými prístrojmi a zariadeniami. Pri ich výbere hlavným kritériom bolo, aby boli neinvazívne, teda nepoškodzovali zdravie pacientov, klientov a študentov, ich použitie bolo jednoduché a nimi namerané hodnoty boli validné a akceptované odbornou verejnosťou. Dôležitou podmienkou pri zriaďovaní laboratórií bola ich perspektívna využiteľnosť pri praktickej výučbe študentov fyzioterapie. Okrem jednoduchých pomôcok určených na diagnostiku a liečbu vo fyzioterapii ako Skoliometer, dinamometer, PowerBall sme naše odborné laboratórium vybavili jedinečnými diagnostickými prístrojmi, ktoré nám umožnili realizovať výskumné ciele projektu a zároveň slúžia ako moderná didaktická pomôcka pri edukácii našich študentov. Ide o Spinal Mouse (SM), ktoré je nové, ľahko použiteľné neinvazívne, počítačom podporované zariadenie, ktoré sa môže používať na merania profilu/zakrivenia chrbtice v sagitálnej aj frontálnej rovine, ako aj meranie uhlov medzi jednotlivými segmentmi, zvlášť v sakroiliakálnom spojení. Táto technika merania je podľa výrobcov porovnateľná s rtg. vyšetrením (Kociová, Mikuľáková, 2011). Ďalší je diagnostický systém k dynamickej analýze držania tela – SonoSens® Monitor, ktorý sa využíva na zistenie držania tela a jednotlivých pohybových segmentov pri pohybe alebo pracovnej činnosti. Umožňuje vykonávať meranie pri plnej pohyblivosti vyšetrovaného (Labunová a kol., 2012). Tak aj po úspešnom ukončení projektu sa v týchto laboratóriách môžu realizovať didaktické hodiny, v rámci ktorých sa študenti oboznamujú s modernými diagnosticko-monitorovacími prístrojmi a ich klinickým a experimentálnym využitím. Študenti tu majú možnosť v rámci zásad EBP porovnať výsledky vlastných meraní a klinických vyšetrení s výsledkami z databázy elektronických informačných zdrojov.

Na ostravskej Univerzite v Ostrave, Katedre rehabilitácie zaviedli voliteľný predmet Evidence Based Practise. Podľa skúsenosti vyučujúcich hodnotili študenti tento predmet ako prínosný v tom, že im poskytol možnosť ako nájsť aktuálnejšie informácie k problémom riešeným v praxi. Kým sa však EBP stane bežnou skutočnosťou vo výučbe, bude podľa nich potrebné získať nie len aktívnych študentov, ale predovšetkým zainteresovaných vyučujúcich, ktorí sa nebudú obávať kriticky premýšľať nad obvyklými diagnostickými a terapeutickými postupmi a budú ochotní hľadať stále nové metódy ku skvalitneniu svojej práce (Kristiníková, 2012).

S cieľom podpory výučby EBP v akademickom prostredí, najmä však implementácie

výsledkov výskumu do reálnej praxe je jednou z navrhovaných možností realizovať výučbu

formou partnerskej spolupráce medzi:

1. vzdelávacou inštitúciou – fakultou/ústavom

2. zdravotníckym zariadením – konkrétnym klinickým pracoviskom

3. a pracovníkmi knižničných a informačných služieb (Lepiešová, 2012).

Na katedre fyzioterapie Fakulty zdravotníckych odborov PU v Prešove máme vytvorené všetky podmienky, ako materiálne tak aj personálne pre výučbu EBP, aj niekoľko klinických pracovísk, ktoré chápu a podporujú implementáciu najnovších postupov do klinickej praxe. Študenti 2. stupňa vzdelávania využili možnosti ktoré nám odborné laboratórium poskytuje pri realizácii výskumnej časti svojich diplomových prác. V zmysle EBP aplikovali nové diagnostické a terapeutické postupy v sledovaných skupinách svojich pacientov a porovnávali ich s databázou iných výskumných výsledkov. Niektorí svoje výsledky aj spublikovali, iní boli úspešní na študentských vedeckých odborných konferenciách.

Napriek tomu, že na katedre nemáme samostatný predmet Evidence Based Practise, jeho zásady sú zakomponované vo viacerých a študenti sú v zmysle EBP vzdelávaní, usmerňovaní a vedení k jeho využívaniu aj v klinickej praxi.

Literatúra:

Evidence Based Medicine – Medicína založená na dôkazoch. Základné informácie. http://www.jfmed.uniba.sk/fileadmin/user_upload/editors/PatFyz_Files/Organizacia_vyucby/vedecka_priprava/slov/hanouty_sl/09_Evidence_Based_Medicine_-Mesko/09_Evidence_Based_Medicine_-Mesko.doc

KOCIOVÁ, K. a kol. 2012. Medzinárodná konferencia na fakulte zdravotníckych odborov venovaná výskumnému projektu „Ergonómia práce a jej vplyv na rast kvality života a spoločenskej praxe“ In Na Pulze. Prešov. Prešovská univerzita v Prešove: 2012, ročník V. č. 2. ISSN 1337-9208 s.23-24

KOCIOVÁ, K., MIKUĽÁKOVÁ, W. 2011. Kineziologická analýza axiálneho systému človeka pomocou zariadenia Spinal Mause. In Molisa. Prešov: PU v Prešove, FZO, 2011. ISBN 978-80-555-0507-7, s. 59-67

KRISTINÍKOVÁ, J. 2012. EBP v rehabilitačních oborech – první zkušenosti s výukou, In Jarošová, D. a kol. Implementace praxe založené na důkazech do výuky. Ostravská univerzita v Ostravě: 2012. ISBN 978-80-7368-967-4 s. 63-65 http://fzs.osu.cz/uom/dokumenty/uom-publikace/sbornik-2012.pdf

LABUNOVÁ, E. a kol. 2012. Výsledky dynamickej analýzy držania tela a pohybu. In. 7. Medzinárodný týždeň dentálnej hygieny a prevencie 1. Medzinárodná vedecká konferencia k projektu „Ergonómia práce a jej vplyv na rast kvality života a spoločenskej praxe“ CD-ROM. Prešov, 201, s.50 ISBN 978-80-89295-39-5

LEPIEŠOVÁ, M., ŽIAKOVÁ, K. 2012. Problémy implementácie EBP do výučby študentov ošetrovateľstva a medicíny na JLF UK v Martine. In Jarošová, D. a kol. Implementace praxe založené na důkazech do výuky. Ostravská univerzita v Ostravě: 2012. ISBN 978-80-7368-967-4 s.57 – 63 http://fzs.osu.cz/uom/dokumenty/uom-publikace/sbornik-2012.pdf

MEŠKO, D. 2006. Evidence Based Medicine - Medicína založená na dôkazoch. http://www.medinfo.sk/?s=heslo&id=786

POKORNÁ, A., DOBEŠOVÁ, Z. 2012. Proces implementace a udržení kontinuity best practice v rámci odborné klinické přípravy studentů. In Jarošová, D. a kol. Implementace praxe založené na důkazech do výuky. Ostravská univerzita v Ostravě: 2012. ISBN 978-80-7368-967-4 s.57 – 63 http://fzs.osu.cz/uom/dokumenty/uom-publikace/sbornik-2012.pdf

Kontakt

PhDr. Kamila Kociová, PhD.

FZO PU v Prešove, katedra fyzioterapie

kamila.kociova@unipo.sk